

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 29. marca 1856.

Višnjevo (plavo) kravje mleko — od kod?
in kako ga odpraviti?

Višnjeva farba na kravjem mleku ne izvira, kakor se je nekdanj mislilo, iz kakošne posebne bolezni vimena ali iz povžitih takih zelišč, ktere imajo plavo farbo (indigo) v sebi. Ko se mleko kisa, takrat se nareja plava farba. Tiste plave pičice, ki se takrat, ko se mleko kisa ali smetana dela, poverh prikažejo, so po Fuchs u plave živalice močelke (*Vibrio cyanogenus*); da se pa v mleku narejajo te pike, so večidel mlečnica in latvice krive. Če bi plavo mleko izviralo iz kakošne vimenske bolezni ali iz povžite plavkaste klaje, bi se moglo to berž viditi, kadar se krava pomolze — pa se ne vidi nikoli takrat.

Kdaj ravno se začno imenovane živalice v mleku oživljati, se ne dá za gotovo povedati, ker to se ravna po omenjenih okoljshinah hrama in posód, v kterih se mleko kisa in ob kisanji oživljajo močelke. Te unanje okoljšine pa tudi zmiraj niso edine, zato je znano, da ta napaka mleka je naj bolj navadna poleti ali sploh ob večji vročini, ker toplota pospešuje kisanje.

Gori smo rekli, da mlečnica in latvice so večidel krive plavega mleka. To pa ni vselej tako, zakaj dostikrat imamo priložnost viditi, kako nečedna je mlečnica in kako nečedne so latvice, in vendar mleko ni plavo, — nasproti pa vidimo včasih plavo mleko v prav čistih posodah in snažnih hramih. Po tem smemo soditi, da morajo biti tudi še drugi vzroki, iz kterih izvirajo tiste plave močelke. In res so natanjčne skušnje učile, da takrat je mleko rado plavo, kadar se kravam poklada spridena klaja: plesnjiva detelja, kisló senó, skisane pomije itd. Iz takošne slabe klaje se naredí slaba krí in iz take kerví tako mleko, da se v njem zležejo posebne živalice kakor hitro pritisnejo še druge okoljšine zraven, ktere so ugodne za njih oživek, postavimo, nesnažna smerdljiva mlečnica itd.

Dva vzroka morata tedaj berž ko ne vselej vkup pritisniti, da se naredí plavo mleko: en vzrok je napčno mleko iz napačne klaje, drug pa nesnažna mlečnica ali nesnažne latvice; čez vse to pa še toplo vreme in mokrota.

Da se tedaj napaki višnjega mleka v okom pride, ali že napravljena taka napaka odpravi, je tedaj treba gledati na obá vzroka.

Gielen je dal navadno mlečnico pobeliti, latvice čisto poribati, cedilnik z lugasto vodo, žehtar s klorovo vodo dobro zmiti; večkrat je to storil — pa nič ni pomagalo, dokler se ni ozerl tudi na napačno klajo in je ni premenil z dobro; potem pa je bilo koj dobro.

Pred vsem tedaj je treba klajo premeniti z boljo. Kdor pa tega ne more, da namesto slabe, spridene klaje bi dal živini dobre, naj ji saj večkrat daje takih zdravil, ktere želodec krepčajo, da zamore popolnoma prekuhati slabo klajo in ji vzeti tiste lastnosti, ktere delajo slab mlečni sok in slabo kri, ktera je studenec močelk. Vse kar je grenko in kar diši: je za to dobro zdravilo, postavimo: encijan, pelin, vratič (*Reinfarren*), arman, kalmež, janež, kumna, meta, melisa itd. Kterega koli teh zdravil naj

se daje kravam vsaki dan dvakrat po 3 lote ene ali druge štupe z enmalo vode.

Gospodarske novice.

(Goveja kuga v našem cesarstvu). Iz zapisnikov cesarskih političnih gospok smo zvedili, da od lanskega majnika do 15. letošnjega prosenca (januarja) je goveja kuga (*Lösedürre*, *Rinderpest*) razsajala v našem cesarstvu: na Marskem, v Galicii, Bukovini, Krakovi in na Ogerskem. V hlevih, kamor se je ta morivka omenjene mesce pritepla, je bilo v vsem skupaj 219.484 govéd. Zbolelo jih je izmed teh 52.251, — ozdravilo se jih je 28.162, — poginilo jih je 23.055, pobili so jih 547, — konec leta je še bolnih ostalo 387. Čeravno jih je padlo čez 23 tavžent, moramo vendar še reči, da tabart je bila kuga še zelo pohlevna, ker od 100 bolnih je pomorila le malo čez 10 glav. Če po Hainovem štatističnem popisu štejemo v vsem našem cesarstvu 10 milijonov in 410.484 govéd, znaša zguba lanska peti del odstotka ($\frac{1}{5}$ Prozent) celega števila avstrijske goveje živine. — Ker zdravila ni za to kugo, bi bila edina pomoč se je znebiti, ako bi izrejevali domá — v našem cesarstvu — dovelj živine za svoje potrebe, da bi potem ne bilo treba je kupovati iz Moldave in Vla-hije, iz Besarabije in družih krajev rusovske meje, zakaj uterjena resnica je, da goveja kuga se ne začena nikjer v naših krajih; ona je domá le v okolici črnega morja, in po živini, ki jo priženejo od tistih krajev, se zanaša v naše, in zanešena potem razširja. Ali ni to dosti opomina: naj bi se domá pomnožila živinoreja tako, da bi ne potrebovali ptuje? Če rajtamo pocepano in pobito živino lanskega leta le po 20 gold. glavo, znaša že to blizo polmilijona škode.

Natoroznanski pomenki.

Po Baumgartner-u spisal Juri Pavalec.

Dež, sneg in pira.

Dež se nareja, ako se vodni mehurčki megle čedalje bolj zgostujejo, ali pa, ako se megla čedalje bolj razhladuje in se soparji neprenehoma razstavlja, ter se potem eden družemu približevajo, eden družega požirajo in tako kapljice delajo; ali pa, ako veter meglo požene na strojniški napotek. Tako nastanejo tiste strašne gorjancom zelo nevarne plohe. Ne smemo vendar misliti, da ta moč vetrov se ne ujema z občno znano skušnjo, po kteri se vé, da velik veter v dolnjem zračji varuje pred dežjem. Mi menimo tú vselej le visoke vetre, brez kterih skor nikoli ni zrak. Nizki veter se vé da raztepa majhne padajoče kapljice, in storí, da se usoparijo, preden pridejo do zemlje. Odtod pride, da ob vetrovnem vremenu posamne kapljice padajo, ktere pa vendar tudi obilo dežja narediti zamorejo, ker padáje na druge zadevajo, jih požerajo in se tako v velike kaplje premenjajo.

Deževne kapljice so v višavi le majhne, padáje vendar se povešavajo, ker zrak razhladujejo in njegovo vodo na se vlečejo. Zategavoljo pa je tudi pri nas posredek dežénk dosti manjši, kakor v vročem pasu zemlje, kjer oblaki za-